

ΝΕΟΣ

ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΞΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

16

1922

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

ÉDITIONS
BAS. N. GRÉGORIADÈS

Ε.Υ.Δ της Ε.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΡΑΠΕΜΠΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ΟΒ' κατάλοιπον τοῦ Λάμπρου ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ἀντιγράφων τῶν παραπεμπτικῶν σημείων τῶν εὑρισκομένων εἰς τοὺς ἀκολουθοῦντας κώδικας 1) τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 306 τοῦ Μονάχου 2) τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 118 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἀλ. Κολυβᾶ καὶ 3) τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 20 τοῦ ἀρχιμανδρείου Ἰωαννίνων.

Τὸ πρῶτον τῶν ἀντιγράφων τούτων ἀποτελεῖται ἐκ φύλλων 27 σχήματος ὀγδοῦ. Ἐπὶ τῆς προσόψεως ἐκάστου φύλλου ἔχουσι κατ' αὐξόντα ἀριθμὸν ἐπικολληθῆ τὰ σχήματα τῶν παραπεμπτικῶν σημείων ἀντιγεγραμμένα ἐπὶ μικροῦ τεμαχίου χάρτου διαφανοῦς, ἄνωθεν δ' αὐτῶν καὶ ἐνίοτε εἰς τὰ πλάγια ἔχουσι σημειωθῆ τὰ φύλλα τοῦ χειρογράφου, εἰς τὰ ὅποια εὑρίσκονται τὰ παραπεμπτικὰ ταῦτα σημεῖα. Ἄξιον σημειώσεως εἶνε ἐνταῦθα ὅτι συνήθως τὰ παραπεμπτικὰ σημεῖα τὰ ἀπαντῶντα πολλάκις ἐν τῷ κώδικι δὲν ἐπικολλῶνται ἀπαξ ἀλλὰ πολλάκις. Ἡ παράθεσις πολλῶν τεμαχίων χάρτου, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔχουσιν ἀντιγραφῆ τὰ αὐτὰ παραπεμπτικὰ σημεῖα, δύναται νὰ ἐξηγηθῆ ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψει τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας τοῦ Λάμπρου, τὸν ὁποῖον, ὡς νομίζω, δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν ἀριστα, ἐὰν ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ δεύτερον ἀντίγραφον, τὸ περιέχον τὰ παραπεμπτικὰ σημεῖα ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 118 κώδικος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κολυβᾶ.

Τὸ δεύτερον τῶν ἀντιγράφων τούτων ἀποτελεῖται ἐκ δύο φύλλων διαφανοῦς χάρτου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔχει ὁ Λάμπρος ἀντιγράψει τὰ παραπεμπτικὰ σημεῖα τοῦ κώδικος 118 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κολυβᾶ κατὰ σελίδας ἀρχίσας ἀπ' ἀρχῆς ἀδιαφόρως ἐὰν ταῦτα ἐπαναλαμβάνωνται καὶ εἰς ἄλλας σελίδας. Πλησίον τοῦ ἀντιγεγραμμένου σημείου ἔχει γράψει ὁ Λάμπρος τὴν σελίδα, εἰς ἣν ἀπαντᾷ τὸ παραπεμπτικὸν τοῦτο σημεῖον.

Ἐὰν ἔχη τις πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ δεύτερον τοῦτο ἀντίγραφον καὶ

συσχετίσει, αὐτὸ πρὸς τὸ πρῶτον δύναται νὰ νοήσῃ ἄριστα τὴν τρέπην τῆς ἐργασίας τοῦ Λάμπρου. Ὁ Λάμπρος ἐλάμβανε πρῶτον διὰ φανή χάρτην καὶ ἀντέγραφε τὰ παραπεμπτικὰ σημεῖα τοῦ κώδικος κατὰ σειρὰν γράφων πλησίον αὐτῶν τὴν σελίδα, ἐξ ἧς ἀντεγράφησαν, καὶ ἀδιαφορῶν ἐὰν ταῦτα ὑπάρχοντα καὶ εἰς προηγούμενας σελίδας ἀντεγράφησαν καὶ πρότερον. Ἐπειτα ἀπέκοπτε μετὰ μικροῦ χάρτου τὰ οὕτω ἀντιγεγραμμένα παραπεμπτικὰ σημεῖα καὶ ἐκόλλη αὐτὰ κατ' ἀξίοντα ἀριθμὸν κολλῶν τὰ ἴμοια ἑμοῦ καὶ παραθέτων τὴν σελίδα, εἰς ἣν εὗρισκετο τὸ παραπεμπτικὸν σημεῖον. Κατὰ ταῦτα τὴν ἀρχικὴν ἐργασίαν εὗρισκομεν εἰς τὸ δεύτερον ἀντίγραφο, τὸ περιέχον τὰ παραπεμπτικὰ σημεῖα τοῦ κώδικος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κολουβά, τὴν δὲ τελειωτικὴν εἰς τὸ πρῶτον ἀντίγραφο, τὸ περιέχον τὰ παραπεμπτικὰ σημεῖα τοῦ κώδικος τοῦ Μονάχου.

Τὸ τρίτον τῶν ἀντιγράφων τούτων ἀποτελεῖται ἐκ μικροῦ τεμαχίου χάρτου, ἐφ' οὗ ἔχουσιν ἀντιγραφή τὰ παραπεμπτικὰ σημεῖα τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 20 κώδικος τοῦ ἀρχιμανδρείου Ἰωαννίνων ἄνευ παραθέσεως καὶ τῆς σελίδος εἰς ἣν ταῦτα ἀπαντῶσι κατὰ τὸ ἐν τόμῳ ΙΕ σελ. 223 τοῦ Νέου Ἑλληνομνημῶνος δημοσιευθὲν σχῆμα.

Περὶ τῶν παραπεμπτικῶν σημείων τῶν τριῶν τούτων κωδίκων παρατηρεῖ ὁ Λάμπρος ἐν τῇ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἡ ὑπὸ τοῦ Μαξιμου Πλανούδη μετάφρασις τῶν λεγομένων διστίχων τοῦ Κάτωνος καὶ τὰ σχόλια αὐτῆς ἐν τῷ κώδικι τοῦ ἀρχιμανδρείου Ἰωαννίνων» διατριβῇ αὐτοῦ, τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ Ν. Ἑλληνομνημῶνι (τομ. ΙΕ τευχ. Β—Γ σ. 217 ἐ.) τὰ ἀκόλουθα 1 «Δὲν θεωρῶ δὲ ἄσκοπον νὰ παραθέσω ἐνταῦθα καὶ αὐτὰ τὰ σχήματα τῶν παραπεμπτικῶν σημείων ἐν ἰδίῳ πίνακι. 2 Θὰ μοι δοθῇ δ' εὐκαιρία ἄλλοτε ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκδόσεως καὶ ἄλλων πολλῶν παραπεμπτικῶν σημείων ἐκ δύο ἄλλων κωδίκων ἔχοντων πληθὺς τοιούτων σημείων ὃ καὶ πραγματευθῶ τὰ κατ' αὐτὰ ἐπιλαμβανόμενος θέματος ὅπερ δὲν προσείλ-

1. Ἐν. ἀν. σ. 222 ἐ.

2. Ὁ πίναξ ἐδημοσιεύθη ἐν. ἀν. σ. 223.

3. Πρόκειται προφανῶς περὶ τῶν δύο ἀνωτέρω μνημονευθέντων κωδίκων τοῦ τοῦ Μονάχου καὶ τοῦ τῆς βιβλιοθήκης Κολουβά.

κυσεν ἀκόμη μέχρι τοῦδε τὴν προσοχὴν τῶν περὶ τὴν ἐλληνικὴν παλαιολογραφίαν ἀσχολουμένων».

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντων γίνεται δῆλον ὅτι ὁ Λάμπρος ἐσχόπει νὰ γράψῃ ἰδίαν διατριβὴν περὶ τῶν παραπεμπτικῶν σημείων καὶ πρὸς τοῦτο εἶχε συναθροίσει τὸ κατ' αὐτόν 1 ἀπαιτούμενον ὑλικόν, ἀλλὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην δὲν ἐπεράτωσε. Δὲν ἐπεράτωσεν οὐ μόνον διότι τὰ ἐκ τοῦ κώδικος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κολυβᾶ ἀντιγραφέντα παραπεμπτικά σημεία δὲν ἔχει κατατάξει, ὡς τὰ ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ Μονάχου, ἀλλὰ, τὸ καὶ σπουδαιότερον, διότι δὲν ἔχει ἐξαγάγει τὰς γενικὰς παρατηρήσεις, ἴσως δὲ καὶ τοὺς κανόνας τῆς χρήσεως τῶν παραπεμπτικῶν σημείων. Παρὰ τὸ ἀτελὲς ὅμως τῆς ἐργασίας ταύτης τὸ ὑλικόν τὸ συναθροισθὲν ὑπο τοῦ Λάμπρου δὲν ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἀδημοσίευτον, ἔπρεπεν ἰδίᾳ νὰ δημοσιευθῶσι τὰ παραπεμπτικά σημεία, τὰ μετὰ τὴν ἐπιμελείαν καὶ προσοχὴν ἀντιγραφέντα καὶ καταταχθέντα ὑπὸ τοῦ Λάμπρου ἐκ τῶν κωδίκων τοῦ Μονάχου καὶ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κολυβᾶ. Τοῦναντίον, ἐφ' ὅσον ἡ ἐργασία δὲν συνεπληρώθη, ἡ δημοσίευσις τῶν σελίδων, εἰς τὰς ὁποίας εὔρηται ἕκαστον σημεῖον, δὲν εἶνε, ὡς νομίζω, ἀναγκαία. Τοῦτου ἕνεκα παραλείπων τὰς σελίδας ἐκδίδω κατωτέρω ἐν δυοῖς πίναξι τὰ παραπεμπτικά σημεία τοῦ κώδικος τοῦ Μονάχου καὶ τῆς βιβλιοθήκης Κολυβᾶ κατατάξας αὐτὰ κατὰ σειρὰν.

1. Ὡς ἐκ τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Λάμπρου καταφαίνεται, ἐνόμιζεν οὗτος ὅτι οἱ δύο κώδικες ἀρκοῦσι πρὸς καταρτισμὸν τῆς περὶ τῶν παραπεμπτικῶν σημείων ἐργασίας. Ἄλλ' εἶνε φανερόν ὅτι καὶ ἄλλοι κώδικες ἔπρεπε νὰ μελετηθῶσιν ὅπως οὕτω ἐξαχθῶσιν ἀσφαλῆ πορίσματα περὶ τῆς χρήσεως τῶν παραπεμπτικῶν σημείων καὶ τῶν τυχόν ἐπικρατούντων κανόνων ἐν τῇ χρήσει αὐτῶν. Πρέπει ἐπίσης, ὡς νομίζω, νὰ συγκριθῶσι τὰ παραπεμπτικά σημεία πρὸς τὰ κρυπτογραφικά, πρὸς τινὰ τῶν ὁποίων ἔχουσι μεγάλην ὁμοιότητα, καὶ νὰ ἐρευνηθῇ τὸ ζήτημα εἰάν ἡ ὁμοιότης αὕτη εἶνε τυχαία ἢ ἔχῃ σημασίαν τινὰ καὶ ποίαν.

α	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η	θ	ι	κ
λ	μ	ν	ξ	ο	π	ρ	σ	τ	υ	φ
χ	ψ	ω	ϰ	ϱ	ϲ	ϳ	ϴ	ϵ	϶	Ϸ
ϸ	Ϲ	Ϻ	ϻ	ϼ	Ͻ	Ͼ	Ͽ	Ϡ	ϡ	Ϣ
ϣ	Ϥ	ϥ	Ϧ	ϧ	Ϩ	ϩ	Ϫ	ϫ	Ϭ	ϭ
Ϯ	ϯ	ϰ	ϱ	ϲ	ϳ	ϴ	ϵ	϶	Ϸ	ϸ
Ϲ	Ϻ	ϻ	ϼ	Ͻ	Ͼ	Ͽ	Ϡ	ϡ	Ϣ	ϣ
Ϥ	ϥ	Ϧ	ϧ	Ϩ	ϩ	Ϫ	ϫ	Ϭ	ϭ	Ϯ
ϯ	ϰ	ϱ	ϲ	ϳ	ϴ	ϵ	϶	Ϸ	ϸ	Ϲ
Ϻ	ϻ	ϼ	Ͻ	Ͼ	Ͽ	Ϡ	ϡ	Ϣ	ϣ	Ϥ
Ͽ	Ϡ	ϡ	Ϣ	ϣ	Ϥ	ϥ	Ϧ	ϧ	Ϩ	ϩ
Ϫ	ϫ	Ϭ	ϭ	Ϯ	ϯ	ϰ	ϱ	ϲ	ϳ	ϴ
ϵ	϶	Ϸ	ϸ	Ϲ	Ϻ	ϻ	ϼ	Ͻ	Ͼ	Ͽ
Ϡ	ϡ	Ϣ	ϣ	Ϥ	ϥ	Ϧ	ϧ	Ϩ	ϩ	Ϫ
ϫ	Ϭ	ϭ	Ϯ	ϯ	ϰ	ϱ	ϲ	ϳ	ϴ	ϵ
϶	Ϸ	ϸ	Ϲ	Ϻ	ϻ	ϼ	Ͻ	Ͼ	Ͽ	Ϡ
ϡ	Ϣ	ϣ	Ϥ	ϥ	Ϧ	ϧ	Ϩ	ϩ	Ϫ	ϫ
Ϥ	ϥ	Ϧ	ϧ	Ϩ	ϩ	Ϫ	ϫ	Ϭ	ϭ	Ϯ
ϩ	Ϫ	ϫ	Ϭ	ϭ	Ϯ	ϯ	ϰ	ϱ	ϲ	ϳ
ϳ	ϴ	ϵ	϶	Ϸ	ϸ	Ϲ	Ϻ	ϻ	ϼ	Ͻ
Ͼ	Ͽ	Ϡ	ϡ	Ϣ	ϣ	Ϥ	ϥ	Ϧ	ϧ	Ϩ
ϩ	Ϫ	ϫ	Ϭ	ϭ	Ϯ	ϯ	ϰ	ϱ	ϲ	ϳ
ϴ	ϵ	϶	Ϸ	ϸ	Ϲ	Ϻ	ϻ	ϼ	Ͻ	Ͼ

Παραπεμπτικά σημεῖα τοῦ κώδικος 386 τοῦ Μονάχου

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
 ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΔΙΕΚΘΥΝΤΗΣ, ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Παραπεμπτικά σημεία τοῦ κώδικος 118 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κολυβᾶ

Ἄξιον σημειώσεως εἶνε τέλος ἐνταῦθα ὅτι ὁ Λάμπρος ἐν ἰδίῳ τεμαχίῳ χάρτου ἔχει σημειώσει τὰ ἀκόλουθα περὶ τοῦ κώδικος τοῦ Μονάχου.

«Μονάχου βιβλίο ἐξ ἁγίων
 Περγ. X; XI; κατὰ δύο σελίδας
 Ἡ γραφή ἀνωθεν τοῦ χαρακώματος

Τὰ σημεῖα παραπομπῆς νὰ γείνωσι λεπτὰ μὲ εὐθείας καὶ στραγγυ-
 λὰς γραμμάς.

Λείπουσι κεκομμέναί αἱ ἐξωθεν εἶσι τῶν φ. 20, 34, 67—70, 90,
 111, 127, 132, 141, 144, 145, 148, 152, 156, 159, 174—6,
 180, 184—7, 191, 197—9, ἀλλ' οὐδὲν σημεῖον περιεῖχον· ὥστε
 δὲν ἐκόπησαν ὑπὸ τινος ἐπιδιώκοντος νὰ ἔχη συλλογὴν τοιούτων.

Τινὰ σημεῖα (σημειούμενα ἐν τῷ διαφανεῖ δι' ἀριθμῶν μελανῶν·
 διπλαῖ ἐν τῇ ἰσῶ, ἀλλ' ἐν τῷ κειμένῳ χωρισμένα, διότι ἡ λέξις χωρι-

σμένη εἰς δύο στίχους. Οὕτως ἐν φύλλοις βδ. 4α. 8α. 9α. 206. 96.δ
115r 1236. 228α.

Τὰ σημεῖα βραχύτερα ἐνίοτε ἐν τῇ ᾠῇ καὶ μακρότερα ἐν τῷ κει-
μένῳ. Ἐλήφθησαν παρ' ἐμοῦ ἀδιαφόρως ἐκ τοῦ κειμένου ἢ ἐκ τῆς
ᾠας.

Τὰ σχόλια συνήθως ἀπλάτ λέξεις ἢ ἐνίοτε καὶ μικρότεραι φρά-
σεις. Εὗρονται δὲ τὰ παραπεμπτικά σημεῖα μετὰ τῶν σχολίων τού-
των ἐν τῇ ᾠῇ τῇ πρὸς τῇ ῥάχει ἢ τῇ ἔξω ἢ τῇ μεταξὺ τῶν δύο σε-
λίδων ἢ ἄνω ἢ κάτω πλῆσιον τῶν οἰκείων σημείων τοῦ κειμένου.

Ἐν φ. 221α, τῷ τὰ περισσότερα παραπεμπτικά σημεῖα ἔχοντι,
σύρσκονται 11) τὸ ἔλον διάφορα ἀλλήλων παραπεμπτικά σημεῖα».

Κ. Ι. Δ.